

KÖPRÜKÖY KASABASINDA NÜFUS HAREKETLERİ*

Arg.Gör.Hasbi SOYLU**

GİRİŞ

Araştırmamıza konu oluşturan Köprüköy, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum-Kars bölümü sınırları içinde kalır. Bununla birlikte Erzurum iline bağlı ilçe merkezlerinden biri olup, Erzurum şehrinin doğusunda ve yaklaşık 57 km.lik bir uzaklıktadır. İlçe merkezi yönetim sahası, kuzeyden Narman, doğudan Horasan, güneyden Karayazı ve batıdan ise Pasinler ilçeleriyle komşudur (Harita 1).

Belirtilen sınırlar içinde, Köprüköy ilçe merkezine bağlı yönetim sahası, yaklaşık 526 km² kadardır¹. Ancak, nüfus hareketlerini incelemeyi amaçladığımız araştırma sahası, ilçe yönetim sahası değil, Köprüköy kasabasıdır. Söz konusu kasabada belediye hizmetlerinin verildiği alan ise 1996 yılı itibariyle 17.1 km². (1713 ha) kadardı.

Yerleşmenin ilk teşekkülü, İlhanlı Devleti'nin çöküş dönemine rastlar. Pasinler Ovası'nın doğu uç noktasında, Çoban Han Oğullarından Emir Çoban Sulduz (1297-1298 yıllarında) tarafından²⁻³ Aras nehri üzerinde yaptırılan Çobandede Köprüsü ve köprüye yakın bir yerde yapılan kervansarayla burada yerleşme çekirdeği teşekkül etmiştir. İdarî bakımdan Erzurum iline bağlı olan ve adını hemen yanıbaşındaki tarihi Çobandede Köprüsünden alan "Köprüköy", bugün de kurulduğu dönemde verilen taşımaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde "Aşağı Pasinler" kazasına bağlı bir köy yerleşmesi iken, Cumhuriyetin ilanından sonra Pasinler ilçesine bağlı "Çobandede Nahiyesi" adıyla anılmıştır. Nüfusu 1935 yılında 614 iken gittikçe artan Köprüköy'de 1972 yılında belediye teşkilatı kurulmuş, daha sonraki yıllarda ise

* Bu araştırma 1996 yılında yapılmıştır.

** Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü.

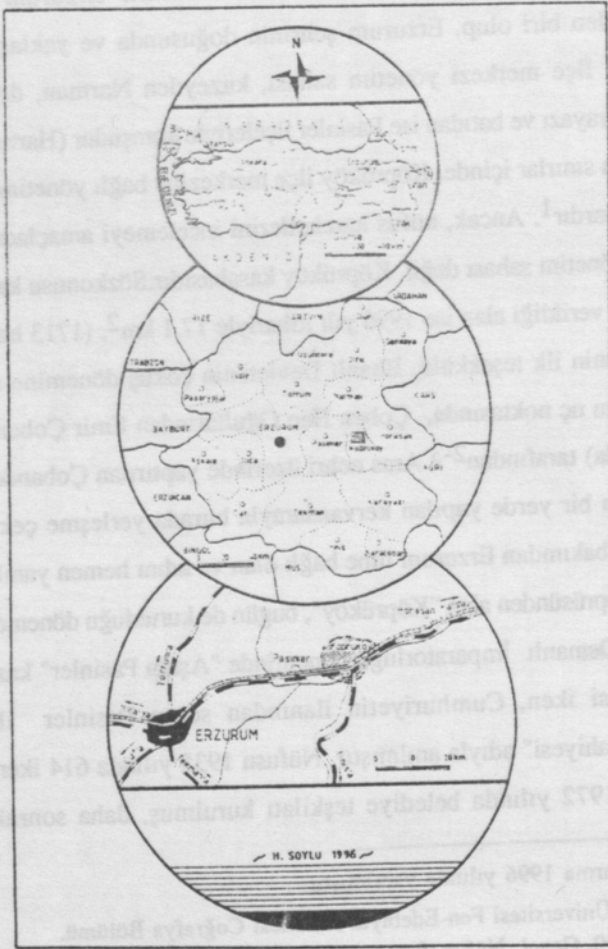
¹ DİE, 1990, Genel Nüfus Sayımı. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Erzurum maddesinde Köprüköy ilçesinin alanı 526 km² olarak belirtilmiştir.

² SELEN, S.H., 1946, Doğu Anadolu Yolları ve Manzaraları". Türk Coğrafya Dergisi, Yıl: VI-VII, Sayı: IX-XII, Ankara, s.104.

³ EYİCE, S., 1993, İslâm Ansiklopedisi, Cilt:8, İstanbul, s.350.

yerleşmenin nüfusu hızla artarak 1990 yılında 5890'a ulaşmıştı. 1990 yılında Erzurum iline bağlı bir ilçe merkezi haline getirilirken "Çobandede" ismi tekrar değiştirilerek "Köprüköy" adını almıştır. Köprüköy ilçesinin 1990 yılındaki toplam nüfusu ise 19.760 kadardı. Aynı yıl bu nüfusun 13870'i ilçeye bağlı 25 köyde, 5890 kadarı ise Köprüköy kasabasında oturuyordu.

Harita 1: Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası.

Yönetim bakımından ilçe merkezi olan Köprüköy, ekonomik fonksiyonları açısından tipik bir "tarım kasabası"dır. Nitekim 1990 yılında kasabasındaki faal nüfusun % 75'i geçimini tarım faaliyetlerinden sağlıyordu. Bununla birlikte jeomorfolojik ve litolojik özelliklerin tarım yapılabilecek arazileri sınırlandırmış olması, şiddetli erozyonun tarım topraklarını verimsizleştirilmesi, elverişsiz iklim koşullarının tarımsal üretimde verimliliği ve çeşitliliği azaltmış olması ve sulama suyu temin güçlüğü gibi nedenlerden dolayı, kasabanın tarımsal potansiyeli oldukça sınırlıdır. Ayrıca, kasabada artan nüfusa çalışma sahası temin edecek sosyal ve ekonomik amaçlı yatırımlar da çok yetersizdir. Bu nedenle, kasabadan büyük şehirlere göç eden nüfus eskiden beri fazladır ve giderek de artış göstermektedir.

Genellikle belli bir beceriye ve yeterli sermayeye sahip olmayan bu aileler, göç ettikleri yerlerdeki yaşantı ile bütünleşememekte, başta işsizlik ve plânsız şehirleşme olmak üzere, bazı sosyal ve ekonomik sorunlara yol açmaktadırlar. Halbuki, söz konusu nüfusa buldukları bölgelerde iş imkanı sağlanırsa bu sorun büyük ölçüde yerinde çözümlenmiş olacaktır. Bu araştırmada, sorun irdelenerek ve çözüm yolları gösterilmeye çalışılacaktır.

A. NÜFUSUN GELİŞİMİ

1. Nüfusun Tarihsel Gelişimi

Nüfus sayısındaki artış ve azalışlar; doğum ve ölüm, göç gibi olaylar sonucunda meydana gelmektedir. Nüfus hareketleri olarak nitelendirdiğimiz bu durum, nüfus sayısı üzerinde doğrudan etkili olduğu için araştırma alanımızın nüfus sayısındaki değişimler, nüfus hareketleri ile birlikte değerlendirilecektir.

Bilindiği üzere, bir yerdeki nüfus sayısının tesbiti, ancak iyi bir sayımla mümkün olabilmektedir. Bu nedenle, konuya araştırma sahasında şimdiye kadar yapılan sayımlara değinerek başlamanın daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

İnceleme sahasının nüfusu ile ilgili bilgilere Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki salnamelerde rastlanmaktadır. Bu salnamelerden 1874 tarihli Erzurum vilayeti salnamesine göre "Erzurum doğusunda bulunan Köprüköy'ün de bağlı

bulunduğu Pasinler Kazasında 213 (karye) köyle birlikte 7646 hanede 26614 erkek (zükür) ve 19973 kadın (unans) ki toplam 46587 nüfus var olup 3 nahiyeden oluşmaktaydı⁴. Bu tarihten 1927 yılına kadar elimizde nüfusla ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir.

Ülkemizde ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmış olup, bu sayım yılına ait bültenlerde köylerin nüfusları ayrı ayrı belirtilmemiştir. Bu nedenle Köprüköy kasabasının gerçek nüfus sayısı 1935 yılından itibaren 1990 yılına kadar olan 55 yıllık dönem 5'er yıllık devreler halinde incelenecektir.

İnceleme sahamız olan Köprüköy kasabasının nüfusu 1935 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 614 olarak tesbit edilmiştir. Bu nüfusun 307'sini erkek, 307'sini de kadın nüfus oluşturmaktaydı. 1940 yılında Köprüköy'ün nüfusu 161 kişi artarak 775 kişiye ulaşmıştır. 1935-1940 döneminde toplam nüfus, yıllık ortalama %0 52.4 oranında artış gösterirken, erkek nüfus %087.8, kadın nüfus %0 16.9 oranında artış göstermiştir. Kadın ve erkek nüfus artış oranının farklı olmasının nedeni II. Dünya Savaşı nedeniyle Köprüköy'e asker sevkiyatı yapılması ile ilgilidir.

1940-1945 döneminde yıllık ortalama toplam nüfus artış hızı %039.2 olarak gerçekleşmiş ve nüfus 152 kişi artarak 927 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde erkek nüfusun yıllık artış hızı %039.8 oranında gerçekleşirken, aynı dönemde kadın nüfus yıllık ortalama %0 38.4 oranında artış göstererek normal seyrine devam etmiştir.

1945-1950 döneminde erkek nüfus %0 7.9, kadın nüfus %0 8.0 oranında bir artış göstermiştir. Yine bu dönemde yıllık ortalama toplam nüfus %0 7.8 oranında artarak nüfus 964 kişiye ulaşmıştır (Tablo 1, Şekil 1).

1950-1955 döneminde nüfus yıllık ortalama %0 -12.4 oranında bir azalış göstermiştir. Bu devredeki nüfus doğumlarla normal artış seyri göstermesine rağmen, böyle bir azalış görülmesinin nedeni "3 Ocak 1952"de meydana gelen Pasinler depreminde Köprüköy'ün de etkilenmiş olmasıdır.

4 Erzurum Vilâyeti Salnamesi, 1874, (Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi), s.210.

Tablo:1. Köprüköy Kasabasında Sayım Yıllarına Göre Nüfus Miktarı, Yıllık Artış ve Azalış Oranları.

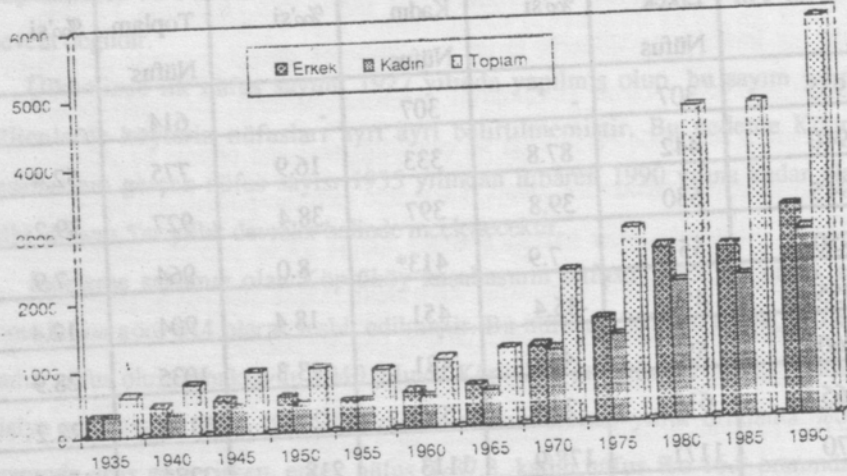
Sayım Yılı	Erkek Nüfus	%'si	Kadın Nüfus	%'si	Toplam Nüfus	%'si
1935	307	-	307	-	614	-
1940	442	87.8	333	16.9	775	52.4
1945	530	39.8	397	38.4	927	39.2
1950	551*	7.9	413*	8.0	964	7.9
1955	453	-35.4	451	18.4	904	-12.4
1960	554	44.6	481	13.3	1035	28.9
1965	618	23.1	532	21.2	1150	22.2
1970	1171	178.9	1113	218	2284	197.2
1975	1559	66.2	1307	34.8	2866	51.0
1980	2573	130	2062	115.5	4635	123.4
1985	2544	-2.2	2116	5.2	4660	1
1990	3122	45.4	2768	61.6	5890	52.1

*1950 Dönemindeki erkek ve kadın nüfus artış oranı tarafımızdan hesaplanmıştır. (1935-1990 devresi arasında toplam nüfus artış oranı %0 156.2, erkek %0 166.7, kadın %0 145.7).

Resmi kayıtlara göre Pasinler ve çevresinde 94 kişi ölmüştü⁵. Köprüköy'de bu deprem sonunda can ve mal kaybı görülmesi ve dışarıya göç olması nedeniyle böyle bir azalış sözkonusudur. Bu dönemde erkek nüfus %0 -35.4 oranında azalış göstermiştir. Kadın nüfus ise %018.4 oranında bir artış göstermiştir. Bu dönemdeki nüfus bir önceki döneme göre 60 kişi azalmıştır. Erkek nüfusun kadın nüfusa göre daha fazla azalış göstermesi göçlerde erkek nüfusun daha fazla olması nedeniyledir.

5 Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yapı Malzemesi ve Deprem Araştırma Genel Müdürlüğü 1983, 30 Ekim 1983, Erzurum Kars Depremi Raporu, s.10.

Şekil : 1. Köprüköy Kasabasında Sayım Dönemlerinde Cinsiyete Göre ve Toplam Nüfus Durumu (1935-1990).

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre hazırlanmıştır.

1955-1960 döneminde nüfus 131 kişi artarak 1035 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde yıllık ortalama %0 28.9 oranında artış göstermiştir. Bu dönemdeki erkek nüfusun yıllık artış oranı %0 44.6, kadın nüfus ise %0 13.3 oranındadır. Bu artış oranından da anlaşılacağı üzere Köprüköy'e göç olmuştur. Yani 1952'de depremden sonra göç eden erkek nüfus tekrar geri dönmüştür.

1960-1965 yılları arasında yıllık ortalama %0 22.2 oranında artış ile, Köprüköy'ün nüfusu 115 kişi artarak 1965 yılında 1150 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde de dışarıya olan göçler geçim sıkıntısı yüzünden devam etmiştir. Sadece 1960 yılında 60 aile reisi çalışmak üzere Almanya'ya gitmiştir.

Köprüköy'deki nüfus artışının en hızlı olduğu dönem, 1965-1970 yılları arasındaki dönemdir. 1965'de 1150 kişi olan Köprüköy'ün nüfusu yıllık ortalama %0 197.2 artarak 2284 kişiye ulaşmıştır. Yine bu dönemde erkek nüfus %0 178.9 oranında, kadın nüfus ise %0 218 oranında bir artış göstermiştir. Bu dönemdeki nüfus artışının normallerin çok üzerinde gerçekleşmesi Köprüköy sakinlerinin yerleşmelerinin

nüfusunu olduğundan fazla gösterip ilçe olabilme isteklerinden kaynaklanan bir durumdur.

1970-1975 döneminde 582 kişi artan Köprüköy kasabasının nüfusu 1975'de 2866'ya ulaşmıştır. Bu dönemdeki yıllık artış oranı %0 52.7, erkek nüfus %0 66.2, kadın nüfus %0 34.8 oranında bir artış göstermiştir.

1975-1980 döneminde kasaba nüfusu yıllık ortalama %0 123.4 oranında artarak 4635 kişiye ulaşmıştır. Yıllık artış oranı içinde erkek nüfus %0 130, kadın nüfus %0 115.5 oranında artmıştır. Kasaba nüfusunun fazla miktarda artış göstermesinde çevre, ilçe ve köylerden Köprüköy kasabasına göç olması yanında, ilçe statüsüne kavuşma isteği veya İller Bankası'ndan yardım alabilmek için olduğundan fazla gösterilmiştir. Çünkü bu dönemde kasabada, nüfus artışını aşırı hızlandıracak herhangi bir durum olmamıştır.

1980'de 4635 kişi olan nüfus, 1985 yılında 4660 kişiye ulaşarak sadece 25 kişilik bir artış göstermiştir. Bu dönemde yıllık artış oranı %0 1'lik bir değer gösterirken, kadın nüfus %0 5.2 oranında artmış, erkek nüfus ise %0 -2.4 oranında bir azalış göstermiştir. Tesbitlerimize göre kasabada görülen bu düşüşün nedeni 30 Ekim 1983 yılında meydana gelen Erzurum-Kars depremiyle yakından ilgilidir. Çünkü bu deprem esnasında Köprüköy'de deprem şiddeti VII.M.S'den fazla olmuştur. Hasar oranı %26 ve ölü sayısı 9 kişidir⁶. Bu depremden sonra Köprüköy'de yaşayan nüfusun bir kısmı yurtdışına (Almanya'ya) bir kısmı ise ülke içine başta (İzmit ve Manisa'ya) göç etmiştir.

1985'de 4660 kişi olan nüfus, 1990 yılında 5890 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde yıllık artış oranı %0 52.7'lik bir artış gösterirken; erkek nüfus %0 45.4, kadın nüfus ise %0 61.6 oranında bir artış göstermiştir. Bu dönemdeki nüfus artışı tamamen doğumlarla meydana gelmiştir.

2. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Ayırımı

İnceleme sahamız olan Köprüköy kasabası, 1935 yılında, kadın ve erkek nüfus

⁶ HOŞGÖREN, M.Y., NIŞANCI, A., BİRİCİK, A.S., BİLGİN, A., 1984, 30 Ekim 1983, Erzurum-Kars Depremi, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, s.29.

sayısı birbirine eşit idi. 1940 yılına doğru ise nüfus artışları erkeklerin lehine artış göstermiştir. 1940 yılında kadın nüfus toplam nüfusun %42.9'nu, erkek nüfus ise %57.0'ni meydana getiriyordu. Bu yıllarda erkek nüfusun fazla olmasının nedeni, buraya askerî nüfusun dahil oluşundan sonra bu oran yükselmiştir. Çünkü bu dönemlerde hâla stratejik önemini koruyan Köprüköy II.Dünya Savaşı'nın patlak vermesi sonucu Rus tehlikesine karşı buraya asker nüfus yerleştirilmişti.

1945-1965 dönemindeki 20 yıllık süre zarfında erkek nüfus toplam nüfusun %53.7'ni, kadın nüfus ise %46.3'nü oluşturuyordu. Bu dönemde erkek nüfustaki ilk artış 1945 yılında başlamış ve 1965 yılına kadar devam etmiştir. 1945 yılında görülen artışta II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle askere alınan erkek nüfusun terhis edilmesi ve buna ilaveten doğumlarla meydana gelen nüfus artışı etkili olmuştur. Bu artış oranı 1990 yılına kadar erkeklerin lehine olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2).

Tablo : 2. Köprüköy Kasabasının Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artışı.

Sayım Yılı	Erkek Nüfus	T.N.İ. % oranı	Yıllık Artış %'si	Kadın Nüfus	T.N.İ. % Oranı	Yıllık Artış %'si	Toplam Nüfus	Yıllık Artış %'si
1935	307	-	-	307	-	-	614	-
1940	442	57.0	8.8	333	43.0	1.6	775	5.2
1945	530	47.2	3.9	397	42.8	3.8	927	3.9
1950	551*	57.1*	0.8	413*	42.9*	0.8	964	0.8
1955	453	50.1	-3.5	451	49.9	1.8	904	1.2
1960	554	53.5	4.4	481	46.5	1.3	1035	2.8
1965	618	53.7	3.7	532	46.3	2.1	1150	2.2
1970	1171	51.3	17.2	1113	48.7	22.0	2284	19.7
1975	1559	54.3	6.6	1307	45.7	3.5	2866	5.1
1980	2573	55.5	13.0	2062	44.5	11.5	4635	12.3
1985	2544	54.4	-0.2	2116	45.5	0.5	4660	0.1
1990	3122	53.0	4.5	2768	47.0	6.1	5890	5.2

* 1950 yılındaki erkek ve kadın nüfus tarafımızdan hesaplanmıştır.

(Not: T.N.İ.% Oranı= Toplam Nüfus İçindeki Yüzde Oranı)

1935 yılında 307 kişi olan erkek nüfus 1990 yılına kadar yılda %16.6'lık bir artış hızıyla 2815 kişi artarak 3122 kişiye ulaşmıştır. 1935'de 307 kişi olan kadın nüfus da %14.5'lik yıllık artışla 2461 kişi artarak 2768 kişiye yükselmiştir (Tablo 2). 1990 yılında erkek nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı % 53.0, kadın nüfus ise % 47.0'dır.

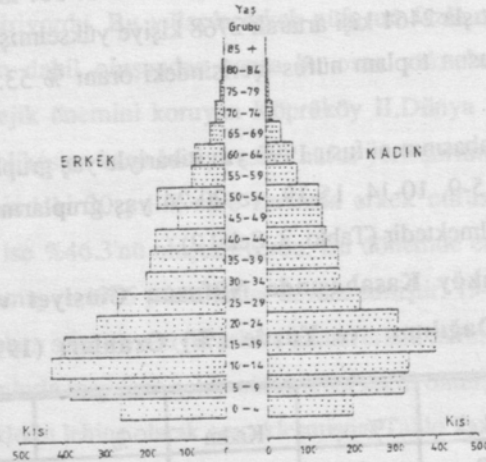
Köprüköy kasabasının nüfusu 1990 yılı itibarıyla yaş gruplarına göre dağılımını incelediğimizde; 5-9, 10-14, 15-19, ve 20-24 yaş gruplarının kalabalık grupları oluşturdukları görülmektedir (Tablo 3, Şekil 2).

Tablo: 3. Köprüköy Kasabasında Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı ve Yüzde (%) Oranları (1990).

Yaş Grubu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0-4	258	8.3	207	7.5	465	7.9
5-9	380	12.1	324	11.7	704	12.0
10-14	425	13.7	339	12.2	764	13.0
15-19	395	12.6	403	14.5	798	13.6
20-24	318	10.1	312	11.3	630	10.7
25-29	266	8.6	222	8.0	488	8.3
30-34	192	6.1	179	6.5	371	6.2
35-39	189	6.0	172	6.2	361	6.1
40-44	171	5.4	144	5.2	325	5.4
45-49	118	3.8	136	4.9	254	4.3
50-54	167	5.4	129	4.7	296	5.0
55-59	83	2.7	72	2.6	155	2.6
60-64	79	2.6	61	2.2	140	2.4
65-69	40	1.3	35	1.3	75	1.2
70-74	22	0.7	16	0.6	38	0.7
75-79	10	0.3	8	0.3	18	0.3
80-84	8	0.2	7	0.2	15	0.2
85+	1	0.1	2	0.1	3	0.1
Toplam	3122	100	2768	100	5890	100

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre hazırlanmıştır.

Şekil : 2. Köprüköy Kasabasının Cinsiyete Göre Yaş Grupları Nüfus Pramidi (1990).

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre hazırlanmıştır.

Tablo 3 ve Şekil 2'de görüldüğü üzere en kalabalık grubu 15-19 yaş grubu oluşturmaktadır. Bu grupta 395'i erkek, 403'ü kadın olmak üzere toplam 798 kişi bulunmaktadır. Gençlerin oluşturduğu bu grubun nüfus içerisindeki oranı %13.6'dır.

10-14 yaş grubunu oluşturan ortaokul çağındaki çocuk nüfusu ikinci sırada yer almaktadır. 425'i erkek, 339'u kız olmak üzere toplam 764 kişiden meydana gelen bu yaş grubunun genel nüfus içerisindeki oranı %13.0'dır.

Üçüncü sırada, ilkökul çağındaki çocukların oluşturduğu 5-9 yaş grubu bulunmaktadır. 380'i erkek, 324'ü kız çocuk olmak üzere toplam 704 kişiden meydana gelen bu yaş grubunun genel nüfus içerisindeki oranı %12.0'dır.

Dördüncü sırada 20-24 yaş grubu yer almaktadır. Yetişkinlerin teşkil ettiği bu grupta 318'i erkek, 312'si kadın olmak üzere toplam 630 kişi bulunmaktadır. Genel nüfus içerisindeki oranı %10.7'dir.

Bu yoğun yaş gruplarını sırasıyla 25-29, 0-4, 30-34, 35-39, 40-44, 45-49, 50-54, 55-59, 60-64, 65-69, 70-74, 75-79, 80-84, 85'in üzerindeki yaş grupları izlemektedir (Tablo 3, Şekil 2).

Okul öncesi, ilk ve ortaokul çağındaki çocukların bulunduğu 0-15 yaş grubunda 865'i erkek, 842'si kız olmak üzere toplam 1707 kişi bulunmaktadır. Bu grubun genel nüfus içerisindeki oranı ise % 29.0'dır. Bu yaş grubu gençlerden sonra ikinci en kalabalık yaş grubunu oluşturmaktadır (Tablo 4, Şekil 3).

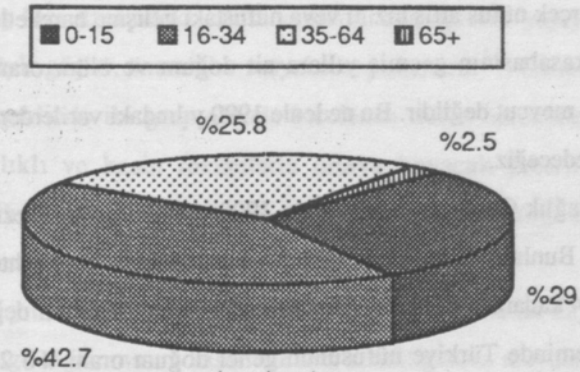
Tablo : 4. Köprüköy Kasabasında Nüfusun Geniş Aralıklı Gruplandırılması (1990).

Yaş Grupları	Erkek	Kadın	Toplam	%'si
0-15	865	842	1707	29.0
16-34	1369	1144	2513	42.7
35-64	807	714	1521	25.8
65+	81	68	149	2.5
Toplam	3122	2768	5890	100

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre hazırlanmıştır.

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü verilerinden hazırlanmıştır.

Şekil : 3. Köprüköy Kasabası Nüfusunun Geniş Aralıklı Gruplandırılması.

15-24 ve 25-34 yaş grupları genç nüfusun toplandığı gruplardır. 1369'u erkek, 1144'ü kadın olmak üzere toplam 2513 kişinin yer aldığı bu iki grubun genel nüfus içerisindeki oranı % 42.7 olup en kalabalık yaş grubunu oluşturmaktadır.

35-44, 45-54 ve 55-64 yaş grupları yetişkinleri teşkil etmektedir. Bu üç grupta toplam olarak 807'si erkek, 714'ü kadın olmak üzere toplam 1521 kişi bulunmaktadır. Bu grup %25.8'lik oranla üçüncü sırada yer almaktadır.

Yaşlıların oluşturduğu 65 ve üzerindeki yaş grubu, 81'i erkek, 68'i kadın olmak üzere toplam 149 kişiden oluşmaktadır. Yaşlı nüfus % 2.5'lik bir oran ile en son sırada bulunmaktadır.

Yukarıda açıklandığı üzere, Köprüköy kasabasında nüfusun büyük bir çoğunluğunu gençler ve çocuklar oluşturmaktadır. Bu iki grubun toplam nüfus içerisindeki oranı 71.7'dir. Yetişkin ve yaşlı nüfusun toplam oranı ise % 28.3'dür. Netice olarak, Köprüköy'de genç nüfusun daha fazla olduğu açık bir şekilde görülmektedir (Tablo 4, Şekil 3).

B. NÜFUS HAREKETLERİ

1. Doğumlar ve Ölümler

Bir yerin nüfus değişiminde etkili olan faktörlerden biri de doğumlar ve ölümlerdir. Bir ülke nüfusunda, yıllık doğum ve ölüm oranları arasındaki fark, o ülkenin yıllık gerçek nüfus artış hızını veya nüfustaki gelişme hareketlerini verir⁷.

Köprüköy kasabasının geçmiş yıllara ait doğum ve ölüm oranlarını belirten istatistikî veriler mevcut değildir. Bu nedenle 1990 yılındaki verilerden yararlanılarak bu konuyu izah edeceğiz.

Köprüköy Sağlık Ocağı verilerine göre, 1990 yılında ilçe merkezinde 32 doğum gerçekleşmiştir. Bunların 19'u erkek, 13'ü ise kız çocuğudur. Bu tarihte yıllık doğum oranı ise %0 20.4 kadardır. Bu değer ülke ortalamasından düşük bir değerdir. Nitekim 1985-1990 döneminde Türkiye nüfusunun genel doğum oranı %0 22 olarak tesbit edilmiştir⁸. Araştırma sahasında genel doğum oranının az olması, değişik nedenelere

7 DOĞANAY, H., 1994, Türkiye Beşeri Coğrafyası. Gazi Büro Kitabevi Ankara, s.152

8 DOĞANAY, H., 1994, a.g.e., s.147.

bağlı olmakla birlikte en önemli nedenleri, nüfusun sosyal ve ekonomik yapısındaki değişimlerdir. Ayrıca, Köprüköy Sağlık Ocağı bünyesindeki ana ve çocuk sağlığı merkezi tarafından yürütülen aile planlaması çalışmalarının etkili olduğu şeklinde ifade edilebilir. Kasabada özellikle 1980 yılından sonra yoğun bir şekilde uygulanmaya başlayan aşı kampanyaları sonucu bebek ölümleri de büyük oranda azalmıştır.

Köprüköy Sağlık Ocağı verilerine göre, 1990 yılında kasabada 26 kişi ölmüştür. Bu tarihte genel ölüm oranı ise %04.4 olarak tesbit edilmiştir (Tablo 9).

Araştırma sahasındaki ölüm oranı da doğum oranında olduğu gibi %06⁹ olan Türkiye ortalamasının altında gerçekleşmiştir.

Bu durum ilçe merkezinde sağlık hizmetlerinin geçmiş yıllara oranla iyileştirilmesi, sosyo-ekonomik durumun değişmesi ile ilgilidir. Köprüköy'de dikkat çeken bir husus ise, kadın ölüm oranı erkeklere göre fazladır. Bu durumda, rol oynayan esas faktör, özellikle ekonomik faaliyetlerde kadınların aktif rol oynaması kadınların aleyhine yaşam süresini kısaltmıştır.

2. Göçler

Nüfus artış hızı üzerindeki etkisi yanında, demografik yapıyı da değiştirmeye uğratması yönüyle göçler, önemli bir sosyal süreç oluşturur¹⁰. Genel olarak iç göçler ve dış göçler şeklinde iki grup altında incelenen nüfus hareketlerinin, araştırma sahasında sağlıklı ve kesin rakamlarla ortaya koyacak yeterli istatistikî veri bulunmamaktadır. Bu nedenle göç hareketlerini, yapmış olduğumuz anket sonuçlarına göre değerlendireceğiz.

Nüfus değişimindeki unsurlardan biri olan göçler, nüfus ile kaynaklar arasında daha iyi bir denge sağlanmasını başarmak için kendiliğinden meydana gelen bir çaba

9 DOĞANAY, H., 1994, a.g.e., s.153.

10 KÖSE, A., 1991, Ispir ve Çevresinin Bölgesel Coğrafya Etüdü. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, s.112.

olarak yorumlanmaktadır¹¹.

İlk çağlardan bugüne değin, sürekli olarak yer değiştirmelere neden olan en önemli etken ekonomidir¹². Ekonomik kaynakların hayvancılık faaliyetleri dışında son derece kısıtlı olduğu geri kalmış yöreler büyük ölçüde göç verirler¹³. Ayrıca geçinmek için gerekli minimum ihtiyaç maddelerinin sağlanmasındaki güçlükler ya da bazı bölgelerin rahat yaşama imkanları taşıması daima nüfus hareketlerine neden olmuştur¹⁴. Bunun yanında eğitim, iş bulma, ekonomik faaliyetleri daha iyi ortamlarda sürdürebilme gibi nedenler de mevsimlik göç olaylarında etkili olan faktörler arasındadır¹⁵. Bu ve benzeri nedenler, araştırma sahasındaki göç olayları arasında sıralanabilir.

Araştırma sahasına yönelik göçlerin büyük bir kısmını görevleri nedeniyle, geçici bir süre kalmak üzere kasabaya gelen memurlar (öğretmen, yönetici, doktor, hemşire vb.) ve askerî personeller oluşturmaktadır. Memur tayinleri sonucu oluşan bu göçler bir tarafa bırakılacak olursa, saha genelde göç veren bir durum yerleşmedir.

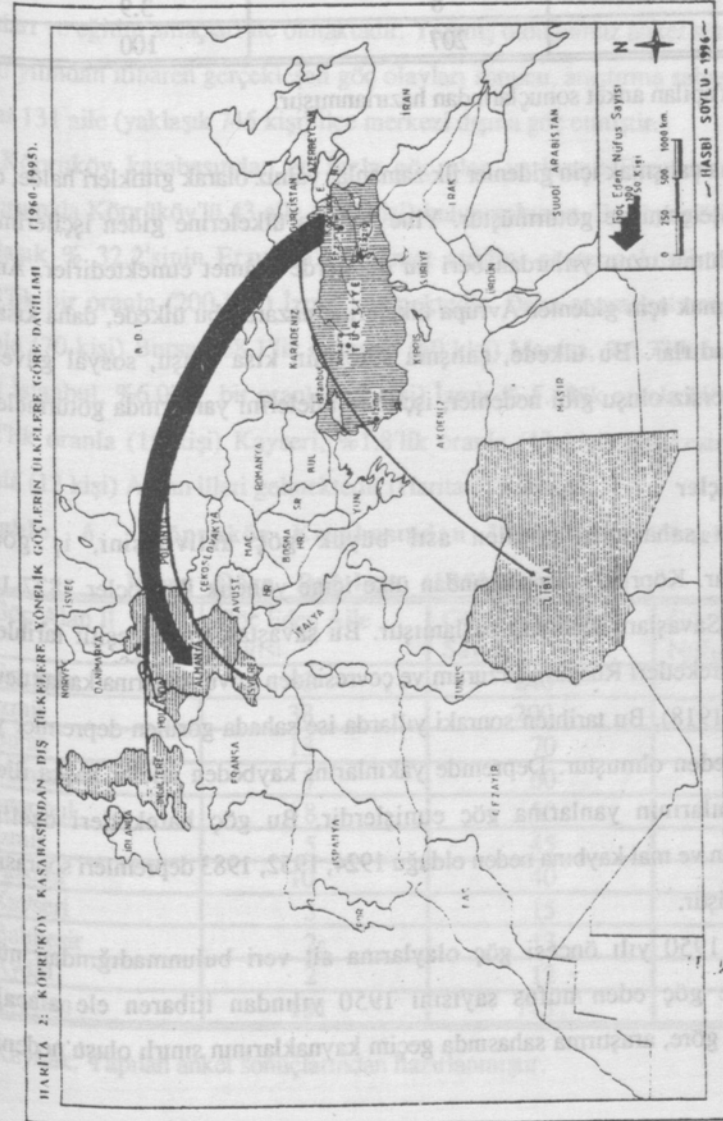
a) Dış Göçler

Araştırma sahasından yurt dışına yönelik göçlerin asıl nedeni, ekonomik şartların yetersiz oluşundan ve insanların daha iyi bir yaşam koşullarına kavuşma arzu ve isteklerinden kaynaklanmaktadır. Kasaba nüfusu özellikle 1960 yıllarından itibaren başlayan ve 1965 yılına kadar hızlı bir şekilde devam eden yabancı ülkelere işgücü şeklindeki göç olaylarından fazlaca etkilenmiştir. Örneğin 1960 yılında 60 aile reisi

- 11 TÜMERTEKİN, E., 1994, Beşerî Coğrafya'ya Giriş. İstanbul Üniv. Yay.No:3819, Fak.Yay.No:2464, İstanbul, s.160.
- 12 TÜZEMEN, (KODAY), S., 1991, Olur'un Beşerî ve İktisadî Coğrafyası. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, s.61.
- 13 DOĞANAY, H., 1983, Erzurum'un Şehirsel Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları, Atatürk Üniv. Fen-Ed.Fak. Coğr.Böl. (Basılmamış Doçentlik Tezi), Erzurum, s.63.
- 14 KARABORAN, H., 1984, Nüfus Coğrafyası, Fırat Üniv. Fen-Ed.Fak. Coğrafya Ders Notları, Elazığ, s.16.
- 15 ÖZAV, L.1991, Oltu'nun Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası. Taş Medrese Yayınları, No:14, Araştırma-İnceleme Serisi, No:4, (Yayınlanmış Doktora Tezi), s.56.

Almanya'ya göç etmiştir.

Yapmış olduğumuz anket sonuçlarına göre; Köprüköy kasabası dışına yönelik göçlerde % 73.3'lük bir oranla (162 kişi) Almanya ilk sırayı almaktadır. Bu ülkeyi % 7.2'lik oranla (15 kişi) İsviçre, %5.8'lik bir oranla (12 kişi) Libya, % 4.8'lik oranla (10 kişi) Hollanda ve % 3.9'luk bir oranla da (8 kişi) İngiltere izlemektedir (Harita 2, Tablo 5).

Tablo :5. Köprüköy Kasabasından Dış Ülkelere Yönelik Göçlerin Ülkelere Göre Dağılımı (1960-1995).

Ülkeler	Göç Eden Nüfus	%'si
Almanya	162	78.3
İsviçre	15	7.2
Libya	12	5.8
Hollanda	10	4.8
İngiltere	8	3.9
Toplam	207	100

Kaynak : Yapılan anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Yurt dışına çalışmak için gidenler ilk zamanlar yalnız olarak gittikleri halde, daha sonra çoğu ailelerini de götürmüştür. Yine Avrupa ülkelerine giden işçilerimizin büyük bir bölümü uzun yıllardan beri bu ülkelerde ikâmet etmektedirler. Ancak Libya'ya çalışmak için gidenler Avrupa ülkelerine nazaran bu ülkede, daha kısa bir süre kalmaktadırlar. Bu ülkede, çalışma süresinin kısa oluşu, sosyal güvenlik şartlarının yetersiz oluşu gibi nedenler, işçilerin ailelerini yanlarında götürmelerini engellemiştir.

b) İç Göçler

Araştırma sahasında görülen asıl büyük göç aktivitesini, iç göçler oluşturmaktadır. Köprüköy kasabasından ülke içine yönelik ilk göçler 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşları sırasında başlamıştır. Bu savaştan sonra çeşitli tarihlerde görülen göç hareketleri Rusların Erzurum ve çevresinden kovulmalarına kadar devam etmiştir (12.3.1918). Bu tarihten sonraki yıllarda ise sahada görülen depremler yine göç olayına neden olmuştur. Depremde yakınlarını kaybeden aileler başka illerde bulunan yakınlarının yanlarına göç etmişlerdir. Bu göç hareketleri özellikle depremlerin can ve mal kaybına neden olduğu 1924, 1952, 1983 depremleri sonrasında meydana gelmiştir.

Elimizde 1950 yılı öncesi göç olaylarına ait veri bulunmadığından nüfus hareketlerinde göç eden nüfus sayısını 1950 yılından itibaren ele alacağız. Tesbitlerimize göre, araştırma sahasında geçim kaynaklarının sınırlı oluşu nedeniyle

1950'li yıllardan itibaren başlayarak, nüfusun bir bölümü çalışmak amacıyla, Erzurum şehrine göç etmeye başlamıştır. 1952'de deprem sonrası, sahadan diğer illere göçler olmuştur. 1960 yılından sonra yoğunlaşan il dışına yönelik göçler, 1983 depremi sonrası devam etmiştir. Sahadan diğer illere olan göç hadisesi günümüzde de devam etmektedir.

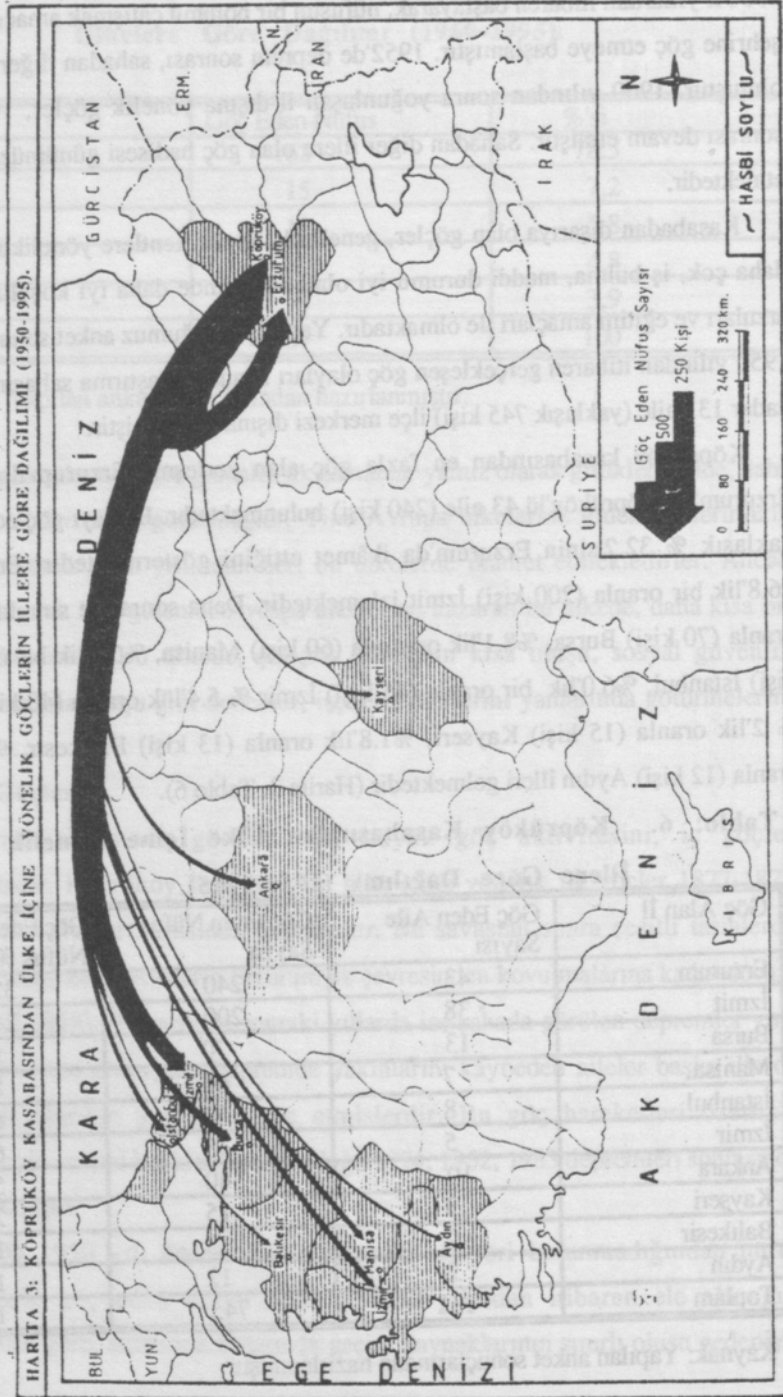
Kasabadan dışarıya olan göçler, genellikle büyük kentlere yöneliktir. Bu göçler daha çok, iş bulma, maddî durumu iyi olan ailelerinde daha iyi koşullarda yaşama arzuları ve eğitim amaçları ile olmaktadır. Yapmış olduğumuz anket sonuçlarına göre, 1950 yılından itibaren gerçekleşen göç olayları sonucu, araştırma sahasından bugüne kadar 131 aile (yaklaşık 745 kişi) ilçe merkezi dışına göç etmiştir.

Köprüköy kasabasından en fazla göç alan yerleşme Erzurum'dur. Nitekim, Erzurum'da Köprüköy'lü 43 aile (240 kişi) bulunmaktadır. Bu sayı göç eden ailelerin yaklaşık % 32.2'sinin Erzurum'da ikâmet ettiğini göstermektedir. Erzurum'u % 26.8'lik bir oranla (200 kişi) İzmit izlemektedir. Daha sonra ise sırayla, % 9.4'lük oranla (70 kişi) Bursa, %8.1'lik oranıyla (60 kişi) Manisa, %6.7'lik bir oranıyla (50 kişi) İstanbul, %6.0'luk bir oranla (45 kişi) İzmir % 5.4'lük oranla (40 kişi) Ankara, % 2'lik oranla (15 kişi) Kayseri, %1.8'lik oranla (13 kişi) Balıkesir, %1.6'lık bir oranla (12 kişi) Aydın illeri gelmektedir (Harita 3, Tablo 6).

Tablo: 6. Köprüköy Kasabasından Ülke İçine Yönelik Göçlerin İllere Göre Dağılımı (1950-1995).

Göç Alan İl	Göç Eden Aile Sayısı	Göç Eden Nüfus Sayısı	Göç Eden Nüfus %'si
Erzurum	43	240	32.2
İzmit	38	200	26.8
Bursa	13	70	9.4
Manisa	7	60	8.1
İstanbul	8	50	6.7
İzmir	5	45	6.0
Ankara	10	40	5.4
Kayseri	3	15	2.0
Balıkesir	2	13	1.8
Aydın	2	12	1.6
Toplam	131	745	100

Kaynak: Yapılan anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Bilindiği gibi, kırsal kesimden, iş imkânlarının fazla olduğu büyük kentlere göçler, çoğunlukla iş bulmak amacıyla gerçekleşmekte ve göç eden ailelerin büyük bir kısmı da, ayrıldığı yerden ilişkisini kesmektedir. Yani göç, devamlı yerleşmeye dönüşmektedir.

Köprüköy'de görülen göç hareketlerinin başlıca nedenleri arasında, öncelikle "geçim sıkıntısı" başta gelmektedir. Göçlere yol açan diğer önemli bir faktör de büyük şehirlere eğitim-öğretim amacıyla giden nüfusun, bir daha geri dönmeleridir¹⁶. Ayrıca, daha iyi şartlarda yaşama arzusu, evlenmeler ve maddî durumu iyi olan ailelerin daha rahat ve güvenli bir doğal çevrede yaşam şartlarına kavuşma istekleri, sahadaki göç olaylarında etkili faktörler arasındadır.

İstihdam imkânlarının büyük ölçüde sınırlı olduğu araştırma sahasında, tarım topraklarının yetersiz ve miras yoluyla bölünmesi, kış mevsiminin uzun ve sert geçmesi, dolayısıyla tarım faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemekte ve artan nüfus buna eklenince, geçim sıkıntısı ve işsizlik sorunu en önemli sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Araştırma sahasında ekonomik kaynakların hayvancılık faaliyeti dışında son derece kısıtlı olması göç olayında etkili olmaktadır. Ayrıca evlenme yoluyla göç olayı ise ülkemiz genelinde olduğu gibi, araştırma sahamız içinde önem taşır. Genelde kente kız verme arzusunun bölgede adetâ gelenekselleşmesi, daha iyi yaşam şartlarına kavuşma arzusundan kaynaklanmaktadır¹⁷. Araştırma sahasında büyük kentlere evlenme yoluyla göç vermekle birlikte, özellikle köylerden aynı yolla göç almaktadır. Çünkü, köylere göre ilçe merkezleri aynı amaçla arzu edilmekte ve çekici olabilmektedir. Bu nedenle kasabada evlenme yoluyla göçün yol açtığı nüfus değişimi, birbirini dengelemektedir.

Köprüköy ilçe merkezinde meydana gelen göç hareketlerinin diğer bir şeklini de mevsimlik göçler oluşturmaktadır. Bu göçler, gerek amaç gerekse sürelerinin farklı oluşuna bağlı olarak değişik şekillerde meydana gelmektedir.

Araştırma sahasında mevsimlik göçlere, orta, lise ve üniversitelerde okuyan öğrencilerin oluşturdukları göçleri de dahil etmek gerekir. Nitekim yıl içerisinde belli bir süre göç hareketine katılan bu nüfus "ritmik nüfus" olarak da adlandırılmaktadır¹⁸.

16 TÜZEMEN, (KODAY), S., 1991, a.g.e., s.61.

17 ÖZEY, R., 1985, Dumlu ve Çevresi (Bölgesel Coğrafya Açısından Bir Etüd). Atatürk Üniv. Fen-Ed.Fak. Coğrafya Bölümü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, s.81.

18 DOĞANAY, H., 1994, a.g.e., s.165.

SONUÇ

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum-Kars bölümünde Erzurum ili sınırları içerisinde yer alan Köprüköy ilçe merkezi, Pasinler Ovası'nın doğu ucunda yer almaktadır. Yönetim fonksiyonu bakımından ilçe merkezi olan Köprüköy, ekonomik fonksiyonları bakımından, tipik bir tarım kasabası özelliği göstermektedir. Nitekim ilçe merkezinde 1990 yılında, faal nüfusun % 75'i geçimini tarımdan sağlıyordu.

Kasabanın gelişmemesinin esas nedeni, coğrafi faktörlerdir. Bunlar, iklim şartlarının tarımsal faaliyetleri kısıtlaması, jeomorfolojik özelliklerin ekip-biyecek tarım topraklarını sınırlandırmış olması, pazarlama güçlükleri ve hammadde sağlama zorluklarının sanayi yatırımlarını tamamen önlemesi gibi nedenlerdir. Dolayısıyla, kasabada nüfus geçimini sağlayacak sosyal ve ekonomik amaçlı yatırımlar pek yoktur. Bu durum doğal olarak nüfus artışı üzerinde olumsuz etki yapacaktır. Fakat Köprüköy kasabası belediye teşkilatının kurulması ve ilçe merkezi statüsü kazanması nedeniyle nüfus artışı çok yüksek olarak gerçekleşmiştir. Nitekim son 55 yılda (1935-1990) kasabada ortalama nüfus artış hızı % 156.2 olarak gerçekleşmiştir.

Geçim kaynaklarının sınırlı olduğu kasabada tarım topraklarının giderek parçalanması ve hayvancılığın da ekstansif metodlarla yapılması, dışarıya olan göçleri artırmaktadır. Bu nedenle nüfus artışı ile Köprüköy'ün şehir statüsü kazanması yakın gelecek içinde pek söz konusu değildir. Bununla birlikte, tarımsal potansiyeli yeterince değerlendirmek için sulama ve gübre kullanımına yönelik tedbirler almak, hayvan ırklarını ıslah etmek ve bu alanlarda hayvancılıkta besleme sorununu çözümlenebilmek için meraları biran önce ıslah etmek, aşırı otlatmayı önlemek gereklidir. Ayrıca, arıcılık faaliyetlerinin daha da gelişmesini teşvik etmek için gerekli tedbirleri almak, kasabadan dışarıya olan göçlerin azalmasını sağlayacaktır.

Köprüköy'de yaygın olan işsizliği önlemek için, işgücüne dayalı sanayi yatırımlarının biran önce gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu yatırımların başında, hayvansal ürünleri işleyecek büyük bir mandıra ve et tesisi sayılabilir. Bunun yanında özellikle kadın iş gücüne dayalı iş imkanı sağlayacak halı ve kilim dokuma tesislerinin yapımına önem verilmelidir. Yukarıda belirtilen tedbirlerin alınması halinde, kasabadan dışarıya olan göçler önemli ölçüde azalacak ve Köprüköy'ün düşük bir hızda olsa bile gelişmesi mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- ARINÇ, K., 1995, "Bitlis'te Nüfus Hareketleri", Atatürk Üniv. Fen-Ed. Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi, Sayı:21, s.49-78, Erzurum.
- AŞIROĞLU, T., 1973, "Erzurum İlinin Tarihçesi", Atatürk Üniv. Yay. 50.Yıl Armağanı, Erzurum ve Çevresi, Cilt:1, s.56-115, Erzurum.
- DOĞANAY, H., 1983, Erzurum'un Şehrsel Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları, Atatürk Üniv. Fen-Ed.Fak. Coğr.Böl. (Basılmamış Doçentlik Tezi), Erzurum.
- DOĞANAY, H., 1986, "Trabzon İlinde Nüfus Hareketleri ve Göçler". Atatürk Üniversitesi Fen-Ed.Fak. Araştırma Dergisi, Sayı:15, Fasikül:2, s.281-305, Erzurum.
- DOĞANAY, H., 1994, Türkiye Beşerî Coğrafyası. Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- EYİCE, S., 1993, İslâm Ansiklopedisi, Cilt:8, İstanbul, s.350.
- GÖNEY, S., 1976, Adana Ovaları I. İstanbul Üniv. Yay.No:2162, Coğrafya Enst. Yay.No:88, İstanbul.
- GÜNER, İ., 1993, İlimiz İğdir, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Koruma ve Yaşatma Derneği Yayını, No:1, İğdir.
- HOŞGÖREN, M.Y., NIŞANCI, A., BİRİCİK, A.S., BİLGİN, A., 1984, 30 Ekim 1983, Erzurum-Kars Depremi, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum.
- KANADIKIRIK, E., 1971, "Maraş'ta Nüfus Hareketleri". Ankara Üniv. D.T.C.F. Coğrafya Araştırma Dergisi, Sayı:3-4, s.381-404, Ankara.
- KARA, H., 1989, "Cumhuriyete Kadar Çukurova Nüfusu", Coğrafya Araştırma Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, s.115-122, Ankara.
- KARABORAN, H.H., 1984, Nüfus Coğrafyası, Fırat Üniv. Fen-Ed.Fak. Coğrafya Ders Notları, Elazığ.
- KODAY, Z., 1995, Hopa İlçesinin Coğrafyası. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.

KÖSE, A., 1991, İspir ve Çevresinin Bölgesel Coğrafya Etüdü. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.

ÖZAV, L., 1995, "Narman'da Nüfus Hareketleri". Atatürk Üniv. Fen-Ed.Fak. Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi, Sayı:21, s.97-102, Erzurum.

ÖZÇAĞLAR, A., 1991, Ezinepazar Depresyonunun Coğrafyası. Araştırma Projesi. D.T.C.F. Kütüphanesi, Ankara.

ÖZEY, R., 1985, Dumlu ve Çevresi (Bölgesel Coğrafya Açısından Bir Etüd). Atatürk Üniv. Fen-Ed.Fak. Coğrafya Bölümü. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.

SELEN, S.H., 1946, "Doğu Anadolu Yolları ve Manzaraları". Türk Coğrafya Dergisi, Yıl: VI-VII, Sayı: IX-XII, s.102, 109, Ankara.

TANDOĞAN, A., 1994, Türkiye Nüfusu. Karadeniz Teknik Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fak. Trabzon.

TANOĞLU, A., 1969, Beşeri Coğrafya Nüfus ve Yerleşme Coğrafyası. İstanbul Üniv. Yay.No:1103, Ed.Fak. Coğrafya Enst. Neşriyatı, No:45, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E., 1994, Beşeri Coğrafya'ya Giriş. İstanbul Üniv. Yay.No:3819, Fak.Yay.No:2464, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E., 1994, Beşeri Coğrafyaya Giriş. İstanbul Üniv. Yay. No: 3819, Fak.Yay.No.2464, İstanbul.

TÜZEMEN, (KODAY), S., 1991, Olur'un Beşeri ve İktisadi Coğrafyası. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yapı Malzemesi ve Deprem Araştırma Genel Müdürlüğü 1983, 30 Ekim 1983, Erzurum Kars Depremi Raporu, s.10.

DİE, 1935, 1940, 1945, 1950, 1955, 1960, 1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, Genel Nüfus Sayımı (İdari Bölünüş) Ankara.

DİE, 1990, Genel Nüfus Sayımı. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, (Erzurum).

Erzurum Vilâyeti Salnamesi, 1874, (Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi).

POPULARISING THEATRE: REDISCOVERY OF POPULAR CULTURE IN CONTEMPORARY BRITISH DRAMA

Doç.Dr.İbrahim YEREBAKAN*

Dr. Johnson's thesis is that the theatre has to entertain in order to succeed. Therefore, the elements of pleasure, which pleasingly and satisfyingly engage the audience's mind and heart in the process of presentation, are of a paramount significance in dramatic productions. Certainly those productions which contain popular elements have a distinct advantage over the other types of performances.

One common experiment in the recent history of British drama has been a serious attempt to draw upon a number of sources including popular culture and various older traditions ranging from dance, music hall, ballads to folk songs either as total formal structures or at least as cultural reference points. The fact is that from the 1945s onwards, popular elements like music, songs, circus, dance which were, before the World War II, confined to musicals and separated out as inferior forms suitable for the vulgarity of the lower-class, have begun to play a crucial role in dramatic performances even in the case of plays that are not in any sense musical comedies, revues or music dramas. It is readily seen that music, dance and so many other popular traditions have a life of their own in quite a considerable number of contemporary dramatic performances and they are given a status within these productions. What follows is an evaluation of the theatre's popular role and the relevance of popular culture in the context of contemporary British theatre and the examination of the impetus behind the revival of such interest in using these elements for various purposes.

The employment of the popular elements in the mainstream British drama can be ascribed to the long term working relationship of Ewan MacColl and Joan Littlewood which originally started in

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü